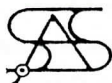

FÓRUM ARCHIVÁROV

NA ÚVOD ...

Na stránkach Fóra archivárov sa udomácnil pekný zvyk - predstaviť jednotlivé archívy tak obsahovo, ako aj personálne, aby sme sa v rámci Slovenska lepšie poznali a vedeli o našich archívnych trápeniach a snád aj o tom, že nikto z nás nie je sám.

V tomto čísle sa predstavia dva štátne okresné archívy - Poprad a Spišská Nová Ves. Aj pri sledovaní ich histórie pochopíme, že v súčasnosti základnou prácou archivára je **stahovanie** a zabezpečenie dôstojných priestorov pre vzácne dokumenty, ktoré by bez našej starostlivosti nevydržali nevhodné prostredie a nastali by nenapraviiteľné škody.

Predstavujeme Vám Štátny okresný archív v Poprade.

V meste Poprad bol v roku 1951 archivárom Dr.Eugen Bohuš. K mestu už patrila Spišská Sobota a Veľká. Koncom roka prevzal archivár mesta Poprad starostlivosť aj o archívy MNV v Matejovciach a Strážach pod Tatrami. Podobný vývoj bol aj vtedy v okresnom meste Kežmarok, kde archív spravoval Bruno Bene. V roku 1952 boli Bene a dr.

Bohuš poverení aj funkciou okresných archivárov. V roku 1954 bol zriadený aj mestský archív Vysoké Tatry v ktorom bol archivárom Jozef Dugas. Okresný archív v dnešnej podobe vznikol 1. júla 1960 v súvislosti s územnou reorganizáciou SR. V roku 1968 bol opäť zriadený okres Stará Ľubovňa, kde sa vtedy nachádzal archív Popradského okresu. Vznikla paradoxná situácia, ktorú sa podarilo vyriešiť až v roku 1971 tým, že sa v budove Popradskej papierne podarilo získať priestory. Tie však neboli až takou výhrou. V roku 1983 sa v budove prestalo kúriť a na miestach, kde sa stáročia vyrábala kvalitný papier sa začali znehodnocovať cenné dokumenty vinou vlhka, veľkých teplotných výkyvov. Vyhovujúce priestory získal archív až v roku 1991. Sťahovanie sa skončilo v roku 1992. Premiestnenie dokumentov do budovy mestského úradu bolo nevyhnutné, pretože ukončenie rekonštrukcie budov v Spišskej Sobotě bolo v nedohľadne.

A opäť je tu sťahovanie, dúfajme, že tentokrát definitívne. Musí sa ukončiť do konca roka 1994. Čakali sme od decembra 1993 na kolaudáciu stavby. Dlhšie čakanie je neúnosné a preto archivári musia vypnúť všetky fyzické aj psychické sily, aby túto situáciu zvládli.

Archív sa ide sťahovať do 2 meštianskych domov v Spišskej Sobotě, ktoré sú zapísané v zozname kultúrnych pamiatok a sú súčasťou mestskej pamiatkovej rezervácie. Objekty boli reštaurované nákladom 27 miliónov Sk. Pochádzajú zo 17. a 18. storočia. Sú v nich zachované klenby, trámy (jeden s nápisom 1644), freska, štuková výzdoba, tzv. čierna kuchyňa. Z každého kúta dýcha na nás história a budovy sa stanú dôstojným stánkom pre uchovávanie listín, kníh a ostatných písomností. Pri reštaurovaní fasády boli objavené ďalšie fresky, ktoré predstavujú Svätého Juraja, Immaculatu a Antona Pustovníka. Fresky sú neúplné, pretože v minulosti bolo iné rozmiestnenie okien na budove, ale napriek tomu je to najviac vyzdobená fasáda v Spišskej Sobotě. Teší nás záujem verejnosti o objekt, ale napriek tomu budeme radšej, keď všetci záujemcovia budú súčasne aj návštevníkmi archívu.

Okrem bežnej agendy a inventarizovania archívnych fondov všetci pracovníci pracujú s počítačmi. Vďaka tomu bola pre archív zakúpená počítačová sieť s laserovou tlačiarňou. V roku 1991 bol archívu pridelený prvý počítač, v roku 1993 druhý a v lete 1994 sieť. Odbornú pomoc nám pri tom poskytli aj zamestnanci referátu informatiky pri OÚ.

Súčasne sme s OÚ spojení modemom. Najviac je využitý systém Dbase III+, v ktorom sú vytvorené programy na spracovanie zápisníc, pridelových listov, stavebných povolení, bádateľských listov a konfiškátov. V katalógovej forme K 602 sa vytvorili a vytvárajú nové databanky určené k vedeniu evidencie archívneho materiálu. Z MV SR, odboru archívniectva nám bol zaslaný AIAS - automatizovaný informačný archívny systém, ktorý je určený pre všetky typy archívov.

V Štátnom okresnom archíve v Poprade spoločne zvláda všetky problémy a starosti tento kolektív:

Božena Malovcová, v archíve pracuje od roku 1978, od roku 1990 vo funkcii riaditeľky. Má ukončené nadstavbové štúdium knihovníctvo - archívniectvo na SKŠ v Bratislave. Od roku 1992 externe študuje na FFUK v Bratislave archívniectvo s históriou.

PhDr. Zuzana Kollárová, v archíve pracuje od roku 1988. Je absolventkou FF UPJŠ v Prešove odbor slovenský jazyk - dejepis.

Marta Bednárová, v archíve pracuje od roku 1989. Absolvovala SEŠ v Poprade.

Martina Madáčová, v archíve pracuje od roku 1991. Absolvovala SEŠ v Poprade.

Roman Böhmer, v archíve pracuje od roku 1991. Absolvoval gymnázium v Poprade.

Ing. Darina Javorská, v archíve pracuje od roku 1991. Ukončila Chemickotechnologickú fakultu SVŠT v Bratislave. V súčasnosti je na materskej dovolenke.

Ing. Eva Sedláčková pracuje na dobú určitú namiesto Ing. Javorskej.

Božena Malovcová

Naše .....

* v archíve je uložených 291 fondov v množstve vyše 2500 b.m.

* z 13 spišských miest zálohovaných v roku 1412 Poľsku, sa 10 fondov nachádza v našom archíve

* najstarším dokumentom je listina Belu IV. z roku 1256, v ktorej sa prvýkrát spomína Poprad

* najrozsiahljším, najzácnejším a bádateľsky najpríťažlivajším je fond slobodného kraľovského mesta Kežmarok

- * najväzácnejšími z jednotlivín sú erbová listina slobodného kráľovského mesta Kežmarok, vydaná Kráľom Matejom r. 1463, spišsko-sobotská kronika z r. 1457 - 1462, ktorá je retrospektívnou kronikou dejín Spiša a rukopis spišskej varianty magdeburgského práva tzv. "Zipser Willkühr" z polovice 15. storočia
- * najstaršou mapou, je vôbec prvá samostatná mapa väčšieho slovenského územia zobrazujúca Spiš od Paula Kraya de Rokus z roku 1723 s názvom Terrae seu comitatus Scepusiensis tabula
- * ďalšími významnými mapami sú Mapa Ostrihomskej arcidiecézy od Johanna Nepomuka Máthesa z roku 1822, a niekoľko máp Rakúsko-uhorskej monarchie z 19. storočia
- * knižničný fond obsahuje 5745 zväzkov
- * najväzácnejšie knihy sú:
  - 6 inkunabúl: Antonius Florentinus - Summa theologica II. (2 ks) z roku 1487, Augustinus Aurelius - Explanatio psalmodum z roku 1497, Jacobus Voragine - Legenda aurea z roku 1492, Hieronymus - Vitae sanctorum patrum z rokov 1483, 1485 (2 ks).
  - z právnickej literatúry Corpus Iuris Hungarici z roku 1751 a 1759
  - z cudzojazyčných kníh: Jehuda Low ben Becalela - Netivot olam (Cesty dávnych dôb) - zbierka výrokov o morálke a bohobojnosti písaná hebrejsky; ročenky a časopisy spišského dejepisného spolku - Szazádok, A szepesmegye törtenelemi társulat évkönyve, Közlemenyek szepes vármegye múltjából, Jahrbuch des Ungarischen karpathen Vereines
- * počas 40-tich rokov nás navštívilo 762 bádateľov z Maďarska, Poľska, Nemecka, Rakúska, Fínska, Japonska, Izraela, USA, Čiech a Slovenska
- * v roku 1993 sme vydali Vestník OÚ, v roku 1994 Bibliografiu...
- * archív má počítačovú sieť s laserovou tlačiarňou
- * po dvoch rokoch sa opäť sťahujeme
- * najrýchlejšie spracovaný fond bol Obecný notársky úrad v Poprade v množstve 8.7 b.m. za 3 mesiace, ako záverečná práca 2-ročného kurzu archívniectva a spisovej služby
- * priemerný vek archivárov je 28,1 roka a spolu pracujeme v archíve 39 rokov

* najstarší kolega p. František Vician má 82 rokov a pravidelne nás navštevuje

Marta Bednárová, Martina Madáčová

40 rokov činnosti Štátneho okresného archívu v Spišskej Novej Vsi.

Základom vzniku Štátneho okresného archívu v Spišskej Novej Vsi, bolo tak ako v prípade ostatných okresných archívov, vládne nariadenie č. 29/1954 Zb. o archívnictve.

Počiatky okresného archívu siahajú až do 13. storočia, kedy vznikli archívy miest a tým boli vytvorené najvzácnejšie fondy, ktoré uchováva náš archív. Ide hlavne o archívy miest - Levoča 1302 - 1922, Spišské Podhradie 1531 - 1922, Gelnica 1734 - 1922, Spišská Nová Ves 1294 - 1922, Spišské Vlachy 1399 - 1923 a veľkých obcí, resp. obcí - Smolník 1518 - 1920, Smolnícka Huta 1765 - 1937, Mníšek n/ Hnilcom 1544 - 1944, Švedlár 1869 - 1920, Krompachy 1561 - 1919, Vondrišiel /Nálepkovo/ 1693 - 1922.

Po prvýkrát boli najstaršie listiny zverejnené z fondu Sp. N. Ves v inventári listín v r. 1899 (IGLÓ KIR. KORONA ÉS BÁNYAVÁROS LEVÉLTÁRA). Autorom bol Dr. Illéssy János, ktorý spracoval listiny v chronologickom poradí z r. 1250 - 1699. Mesto Sp. N. Ves nemalo plateného archívára a písomnosti bolo v opatere mestského bubeníka Jána Kapralčíka, ktorý spisy z archívu vyberal a podľa signatúry aj zakladal.

Keď v roku 1952 Povereníctvo vnútra začalo organizovať archívnu službu, vytvorila sa sieť úväzkových archívárov v meste Sp. N. Ves, Levoča a Gelnica. Archívami boli - v Gelnici p. Šebest, v Levoči JUDr. Pavol Niederland a v Sp. N. Vsi p. Michalský. V roku 1958 nastúpil do archívu v Sp. N. Vsi PhDr. Jozef Kuruc. V roku 1960 boli integrované v našom regióne 3 okresy (Gelnica, Levoča, Sp. N. Ves). Centrom okresu a aj okresného archívu sa stala Sp. N. Ves. Riaditeľom ŠOKA sa stal PhDr. J. Kuruc. V Levoči ostala pobočka pod vedením JUDr. Niederlanda. Oba archívy boli umiestnené v priestoroch radnič. Archív sa stal zariadením ONV. Koncom 50 - tých rokov pod vedením Prof. Husčavu, usporiadali poslucháči FF UK v Bratislave, najstaršie písomnosti Magistrátu mesta Levoča

(listiny a listy z r. 1280 - 1779). Materiál rozdelili do XX tried podľa charakteru, v chronologickom poradí.

Na základe zákona č. 149/1975 bol zmenený názov okresného archívu na štátny okresný archív.

Štátny okresný archív v Spišskej Novej Vsi nikdy nemal vlastnú budovu. Do roku 1981 bol umiestnený v radnici v Sp. N. Vsi a od marca 1982 bol presťahovaný na ul. Letnú 67. Pretože tento objekt bol vyhovujúci len pre pracovne a nedostačujúci pre depoty, v zadnom trakte mala byť realizovaná prístavba. Tá sa žiaľ neuskutočnila a materiál ŠOKA bol rozdelený do ďalších dvoch nevyhovujúcich objektov na Chrapč. ul 13 a Školskej 1. V pobočke ŠOKA, v Levoči došlo v radnici k havárii a tiež ju bolo potrebné presťahovať. Náhradné priestory ponúkla v. d. n. Obzor Levoča, kde bola uzatvorená nájomná zmluva na 5 rokov. Stredoveký materiál a časť novovekého je v súčasnosti uložená v Štátnom oblastnom archíve v Levoči, ktorý nám prepožičal na dobu určitú dve miestnosti, kde je uložených cca 600 bm archívneho materiálu.

V súčasnosti sa snažíme získať budovu, kde by sme mohli sústrediť materiál zo všetkých skladov.

V tomto roku evidujeme okolo 200 fondov o cca 3200 bm spisového materiálu. Základ tvoria fondy obecnej a štátnej správy, škôl, podnikov, poľnohospodárskych družstiev, rôznych záujmových i profesijných organizácií. Ukladáme a sprístupňujeme tiež dokumentačný materiál zachytávajúci politický, ekonomický a kultúrny život okresu. Zabezpečujeme aj rôznu správnu agendu, spolupracujeme s rôznymi inštitúciami v okrese a vedeckými ústavmi. Poskytujeme služby slovenským a zahraničným bádateľom.

V ŠOKA, resp. v jeho predchádzajúcich organizáciách pracovali:

do r. 1959 Jozef Michalský, do r. 1970 Július Štefánka, do r. 1974 JUDr. Pavol Niederland, ktorému vďačíme za väčšiu časť inventárov z rezortu mestských magistrátov, okresných súdov, zameraných na inojazyčné materiály (latinské, nemecké a maďarské), Gizela Stará v r. 1956 - 1979, Mária Siantová 1966 - 1981, PhDr. Jozef Kuruc 1958 - 1993 - bol riaditeľom ŠOKA a zaslúžil sa o zdokumentovanie histórie Sp. N. Vsi a okresu vôbec,

Darina Farkašová od r. 1976, Gabriela Vencelová od r. 1979, Nina Palková od r. 1980

a Mária Pacindová od r. 1970, toho času riaditeľka a od marca 1994 Štefan Novotný.

V súčasnosti má ŠOKA v Spišskej Novej Vsi 5 pracovníkov. Ich práca je zameraná hlavne na triedenie a usporiadanie fondov, ktoré boli rozmanipolované pri sťahovaní. Napriek tejto prvoradej úlohe, práca pokračuje aj v ostatných činnostiach.

Naším plánom do ďalších rokov je nadobudnutie novej vlastnej budovy alebo získanie budovy prostredníctvom dlhoročného prenájmu, kde by boli umiestnené všetky evidované fondy a doplnené písomnosti viacerých organizácií, ktoré pre nedostatok uložného priestoru, sú ešte u svojich pôvodcov.

Mária Pacindová

Je 40 rokov veľa alebo málo?

Sporadicky sme si v tomto roku pripomenuli 40 rokov od vydania Vládneho nariadenia č. 29/1954 Zb. o archívnictve. Mnohí, hlavne tí mladší, ani netušia, v čom je pre nás toto vládne nariadenie také významné. Urobilo archívnictvo za toto obdobie kroky alebo skoky pri presadzovaní archívnictva ako vedy, ale hlavne v povedomí širokej verejnosti? Na mnohých pracoviskách by sme mohli zrejme odpovedať individuálne. Niektoré naše archívy a ich kolektívy dosahujú prinajmenšom európsku úroveň, mnohé sú na tom o poznanie horšie. Zdá sa, že za podstatné príčiny zodpovedajú ľudia... V minulosti sa vyčítalo dejinám, že zámerne, v slede udalostí, boli osobnosti i drobní ľudia vynechávaní. V archívnictve je podobná situácia dodnes. Mali sme naozaj iba P. Križku? Vari sa kilometre materiálu z pôjdiv a pivníc samy usporadúvali a triedili? Poznajú archivári svojich najaktívnejších a najfundovanejších predchodcov, ktorí pripravili podmienky a hlavne materiál, pre dnešnú prácu...? Priam stavovskou povinnosťou každého riaditeľa, by malo byť napísanie pár riadkov o "tých svojich" aspoň do Fóra archivárov.

"Je málo krajín, ktoré by sa mohli ukázať podobným bohatstvom archívneho materiálu, jako Slovensko. Pôrovnání - např. s českými zeměmi - odmyslíme-li si ovšem

centrum českého státu Prahu - má Slovensko archivní fondy zajisté bohatší, ucelenejší a zachovalejší. Proud velikých světových událostí, jako bylo hnutí husitské, reformace, protireformace, nezasáhl kraje pod Tatrami v svém počátečním vášnivém horlení a tak často zůstalo tu ušetřeno, co jinde podlešlo zkáze ve velkých náboženských a politických sporech..." napísal v r. 1920 **Prof. PhDr. Václav Chaloupecký**, (nar. 12. 5. 1882 Dětenice, um. 22. 11. 1951 v Prahe) významný historik a pre nás hlavne inšpektor Štátneho inšpektorátu archívov a knižníc na Slovensku v r. 1919 - 1938. Úlohou inšpektora bolo osobne navštíviť zachované archívy a podať o ich fyzickom stave správu, zabezpečiť ochranu fondov verejných i súkromných, v nadväznosti na tieto skutočnosti, pripraviť podklady pre vyjednávanie s maďarskou a rakúskou vládou o prinavrátení dokumentov, vypracovať organizáciu správy historických pamiatok.

Prof. Chaloupecký pri tejto namáhavej práci mal však k dispozícii i písára a i písací stroj. Vo svojej správe trval na vybudovaní príručnej knižnice s historickými prácami celej bývalej monarchie. Aj keď bol spočiatku archívárom a knihovníkom iohánovicovskej knižnice v Roudnici nad Labem, pri stretávaní s archívnym materiálom prevládlo u neho historické čítanie a dokumenty využíval predovšetkým ako historik, ktorý sa výrazne zapísal aj do slovenskej histórie.

Z. Kollárová

Balvany

Tohoročné archivárske sympóziom s názvom Identita archívára, ktoré sa konalo v peknom prostredí Rajeckých Teplíc v dňoch 30. 5. - 1. 6., bolo pre mňa zdrojom mnohých nových poznatkov, zamyslení, poučenia a v neposlednom rade aj potešenia zo stretnutia s kolegami z rôznych kútov našej republiky. Tém, ktoré vyplynuli zo sympózia a pri ktorých by sa dalo pristaviť, je určite veľa. Ja sa však chcem venovať jednej. Už v úvodný deň sa niektorí prednášajúci zmieňovali o súčasnej situácii v práci archívárov, ako o veľmi

neradostnej (hlavne v súvislosti so zavalením štátnych archívov "registratúrnym balastom", predovšetkým obsahom registratúr z rôznych zaniknutých organizácií a pod.). Takto archivárom v archívoch vzniká celkom zbytočná (a neradostná) práca so starostlivosťou o tieto registratúry. Situácia sa dokonca prirovnáva k balvanom, ktoré stoja archivárom v ceste

k uskutočneniu a zavŕšeniu cieľov ich práce. Pretože nie som zástancom podobných negativistických názorov, v duchu som nesúhlasil s týmito prednášajúcimi a naopak, páčili sa mi slová jednej pani doktorky, ktorá v kuloárových diskusiách upozorňovala, že keby sme my v našej situácii chceli hovoriť o balvanoch, o akých balvanoch by potom museli hovoriť naši veľkí archivári v minulosti, ako Križko, Starek a iní, ktorí museli vynakladať oveľa väčšie úsilie na prekonávanie ťažkostí a nepriazne vo svojej práci, často obetovaním svojho majetku, času, ba i svojho zdravia.

Po návrate domov do "svojej" ústrednej spisovne, som o niekoľko dní musel prevziať písomnosti z jedného odboru, pretože v príručnej spisovni už nebolo miesta. Po krátkej kontrole materiálu a dohovore so sekretárkou odboru (bola ochotná urobiť určité zmeny v zoznamoch i v označení balíkov), odviezol som si písomnosti k sebe do ústrednej spisovne. Až tu, vykladajúc spisy do regálov, zistil som, že samozrejme v označovaní je zásadná chyba a budem to musieť opraviť na všetkých balíkoch i v zoznamoch sám. Ukolísaný ochotou pani sekretárky, neskontroloval som všetky náležitosti tak, ako som mal. Vtedy som si zamrmľal pre seba i ja : "toto sú (tiež) balvany"! Rozladilo ma to hlavne preto, lebo len niekoľko týždňov predtým sme mali na našom ministerstve odborné školenie o spisovej službe, ktoré vykonala pani Mgr. Kačkovičová z oddelenia predarchívnej starostlivosti Slovenského národného archívu a spisové manipulantky (sekretárky), ktoré sa ho zúčastnili, boli po jeho skončení uspokojené a po krátkej diskusii sa už nepotrebovali vrátiť k žiadnym otázkam. A to už ani nehovorím o niekoľkých písomných pokynoch v predchádzajúcom období, v ktorých som sa snažil pracovníkom ministerstva pripomenúť

a stručne zdôrazniť hlavné zásady týkajúce sa prípravy na skartáciu, ako vyplývajú napr. zo spisového a skartačného poriadku. Situácia mi naozaj pripomína veľký kameň, ktorý sa na nešťastného Syzifa valí vždy znova a znova. Nechápem dosť dobre, prečo sa s nedostatkami v prípade písomností na skartáciu (odovzdávanie) znova a znova stretávam. Pôvodne som si myslel, že hlavný dôvod je v nedostatočnej motivácii a "nedisciplinovanosti" spisových manipulantiok a zo širšieho hľadiska i ostatných pracovníkov. Iní sú presvedčení, že hlavnú úlohu v tomto zohráva predovšetkým neznalosť predpisov o spisovej manipulácii, ktorá sa ukazuje byť naozaj veľká, ba až kritická. Do hry môžu vstupovať ešte iné príčiny súčasného stavu, ale uvedené dve sú azda najpodstatnejšie a môžu zahrňať celú problematiku. Zameral som sa teda na úsilie zlepšiť motiváciu i "disciplínu" spisových manipulantiok a ostatných pracovníkov na vytváranie tzv. pozitívnej motivácie, t. j. používal som viac pochvalu, drobné nedostatky som prehlíadal (radšej som si ich opravil sám) a pod. Žiaľ, zatiaľ som príliš neuspel. Na druhej strane sa mi zdá, že ani občasná, nepravidelná školenia a moje ústne, či písomné pokyny a vysvetľovania nemajú veľký úspech.

Možno súhlasť s M. Kačkovičovou¹, že pre úspešné zvládnutie činnosti v predarchívnej starostlivosti, je rozhodujúci ľudský faktor a konkrétnejšie, že "predpokladom úspešného zvládnutia činností súvisiacich s ustanoveniami spisového poriadku, sú systematičnosť a pedantnosť" pracovníkov. Tiež autorkino upozornenie na skutočnosť, že "personálne obsadenie v ústredných spisovniach...štátnych orgánov a organizácií je takmer katastrofálne" je dostatočne alarmujúce. To nie je v rozpore s mojim názorom, že činnosti predarchívnej starostlivosti v orgánoch a organizáciách ešte stále nemajú svoju vážnosť - takú, aká by im skutočne náležala. Predarchívna starostlivosť o písomnosti je trpená ako nepodstatná a zbytočné "zlo", ktoré nemá žiadny význam, kdesi na konci radu všetkých činností. Vedúci pracovníci mnohých inštitúcií nielenže nerozumejú danej problematike, ale oni sami - zodpovední za starostlivosť o písomnosti, nemajú záujem, aby táto bola riadna a primeraná a snažia sa obísť svoje povinnosti. (Češť výnimkám!) A z tohoto dôvodu je na čase "zásah zhora". Malo by to byť okrem iného, podľa mňa, urýchlené dopracovanie a presadenie návrhu zákona o správe písomných a iných záznamov (kde by som navrhol na prvom mieste zásadu, že štátne orgány, obce a iné právnické osoby zriadené

zákonom...spravujú súbory písomných a iných záznamov... a toto spravovanie písomnosti je organickou súčasťou ich činnosti a pod. Aj zásadu číslo desať návrhu spomínaného zákona z roku 1993² by som navrhol doriešiť s väčšou vážnosťou a dôslednosťou.

Veľmi dôležitý je názor E. Rákoša¹, ktorý píše, že "nedbanlivosť a podceňovanie starostlivosti o úradné písomnosti, treba považovať za prejav nekultúrnosti a odbornej nespôsobilosti pracovníkov úradov". Túto skutočnosť treba mimoriadne zdôrazniť a vyvodiť z nej príslušné uzávery aj v súvislosti s utváraním štruktúry štátnej správy SR. Je potrebné dostať do vedomia pracovníkov skutočnosť, že starostlivosť o písomnosti ("poriadok v písomnostiach") je naozaj organickou súčasťou práce úradníka. E. Rákoš v citovanom článku ďalej v súvislosti s našou témou poukazuje na to, že "musíme dosiahnuť podstatné kvalitatívne zmeny nielen v samotnom archívnictve, ale aj v tzv. archívnom predpolí a v systéme odbornej správy úradných písomností". Takéto zmeny by podľa autora mali vykonať riadiace orgány verejnej správy, hlavne orgány vlády SR. (Tento názor považujem za jedno z mála možných riešení.) Požadované zmeny, by podľa môjho názoru, mohli spočívať predovšetkým v už spomínanom urýchlennom doriešení Zákona o správe písomných a iných záznamov. Ďalej sa prihovám zato, aby sa napr. ustanovila určitá pravidelná štruktúra v školení pre archivárov v orgánoch a organizáciách (viď informáciu M. Kačkovičovej o nevhodnom personálnom obsadení v ich ústredných spisovniach /c. d. s. 26/) alebo povedzme aj pre vybraných vedúcich pracovníkov týchto inštitúcií. Bolo by zrejme užitočné vydávať určité publikácie, ktoré by primerane (stručne a jasne) slúžili ako návod k rôznym činnostiam v predarchívnej starostlivosti na úradoch a pod. Úspešná práca s písomnosťami, by sa dala prípadne zohľadniť pri odmeňovaní atď.

Na záver mi dovoľte vyjadriť svoj pocit, že doba je už dosť zrelá, aby sa otázka aj takýchto balvanov, začala riešiť intenzívnejšie.

---

¹ Kačkovičová, M.: Ludský faktor v predarchívnej starostlivosti.

In: Používanie stáleho a trvanlivého papiera z produkcie SCP Ružomberok v štátnej administratíve SR a jeho využitie pre archívne a knižničné účely, Bratislava 1994, s. 24, 26.

² Zásady zákona o správe písomných a iných záznamov, návrh.

Fórum archivárov 4, 1993, č. 6, s. 3 - 7.

³ Rákoš, E.: Do nového roku 1994.

Fórum archivárov 5, 1994, č. 1, s. 3.

Peter Jurčo

Z D O M O V A

Po roku bol v Banskej Štiavnici opäť Salamander i výstavy archívnych dokumentov.

8. septembra 1994 usporiadal Štátny ústredný banký archív v Banskej Štiavnici za spoluúčasti ďalších štiavnických organizácií, popoludnie venované pamiatke inž. Arpáda Bergfesta. Akcie sa uskutočnili pri príležitosti 30. výročia úmrtia tohto priekopníka bansko-historického aplikovaného výskumu a boli zahrnuté do komplexu podujatí "salamandrového" týždňa.

Ing. A. Bergfest (15. 9. 1883 - 1. 9. 1964) je významnou postavou novej histórie B. Štiavnice i slovenského baníctva. Z učiteľa chlapčenskej školy sa vypracoval na riaditeľa baní v B. Štiavnici a v 50. rokoch ho považovali za najlepšieho znalca banských pomerov na Slovensku. Po založení Ústredného banského archívu bol prijatý do jeho služieb ako hlavný expert pre bansko - historický výskum. Výsledkom jeho činnosti bola stovka bansko - historických prác, tzv. bergfestov, vzťahujúcich sa na lokality celého Slovenska, ktoré ešte aj dnes slúžia geológom a ďalším odborníkom. V 20 - tých rokoch zastával inž. A. Bergfest popri svojom pôsobení na banskej odbornej škole a neskôr pri spojených závodoch šácht Zigmund a František, aj funkciu starostu mesta B. Štiavnica.

Na výstavu sme pripravili archívne dokumenty reprezentujúce jednotlivé etapy pracovného života A. Bergfesta, ukážky z jeho publikačnej činnosti i niekoľko trojrozmerných pamiatok - spomienok na neho, od jeho príbuzných. Otvorenia výstavy sa zúčastnilo viacero významných hostí z B. Štiavnice, SAV i ďalších miest. Záujem neopadol ani v nasledujúci deň, kedy si výstavu prezrela širšia domáca i zahraničná verejnosť.

Účastníci slávnosti si uctili pamiatku inž. Bergfesta položením kytice na jeho hrob v Štiavnických Baniach.

Popoludnie vyvrcholilo seminárom v Centre mestskej kultúry Rubigall, na ktorom odznali prednášky o jeho živote a výsledkoch jeho práce, o stave baníctva, úpravníctva a hutníctva v bansko - štiavnickom revíre počas života A. Bergfesta i osobné spomienky túto významnú osobnosť. Príspevky prednesené pracovníkmi ŠÚBA, Slovenského banského múzea a bývalým riaditeľom rudných baní, vyvolali živú diskusiu, ktorá ešte viac oživila a sprítomnila inž. Bergfesta.

V druhom septembrovom týždni sa konali v B. Štiavnici aj Priehradné dni 1994. Išlo o medzinárodné sympóziu vodohospodárskych odborníkov. Na požiadanie organizátorov podujatia, sme pre účastníkov pripravili špeciálnu výstavu archívnych dokumentov o štiavnickom vodohospodárskom systéme. Mapy a plány tunajších vodných diel, prevažne z 18. stor., sme doplnili aj ukázkami plánov podobných umelých stavieb z iných oblastí Slovenska i dobovými zobrazeniami hlavných slovenských riek.

Všetky horeuvedené podujatia mali priaznivú odozvu medzi návštevníkmi. Patrí

uznanie a vďaka všetkým zamestnancom ŠÚBA, že akcie nahustené do krátkeho časového úseku dokázali zabezpečiť na vysokej úrovni a tak úspešne reprezentovať slovenské archívnictvo.

E. Kašiarová

ZO ZASADNUTIA VÝBORU

Členovia výboru SSA zhodnotili priebeh seminára k cirkevným dejinám, ktorý sa konal 8. 11. 1994 v dopoludňajších hodinách a navrhl zorganizovať ďalší, spojený s exkurziou, na jar roku 1995. Účastníkov seminára bolo 89. V. Nováková upozornila, že v niektorých archívoch riaditelia odmietli uvoľniť pracovníkov s odôvodnením, že ide o súkromnú záležitosť.

E. Rákoš informoval o vedeckovýskumnej činnosti v Slovenskom národnom archíve v súvislosti s prerokovaním tejto témy na Vedeckej archívnej rade. Odporučil, aby SSA usporiadala seminár, týkajúci sa vedeckovýskumných problémov vo všetkých archívoch. Z. Kollárová navrhla, aby sa pre archívy vytýčili vedeckovýskumné úlohy tak, ako je to v iných odboroch.

J. Hanus upozornil na možnosť vydávania a predávania publikácií, napr. zborníkov, vo vlastnej kompetencii SSA. J. Dubovský zase hovoril o ročenke, týkajúcej sa archívnictva. Problémy by v oboch prípadoch boli s financovaním. V. Nováková v súvislosti s tým spomenula, že v priestoroch, kde sa konal "65. nemecký archívny deň", bola vystavená odborná technika, používaná v archívoch a firmy, ktoré ju vyrábajú, boli sponzormi celej akcie. Bolo by vhodné zistiť, či by aj u nás nebolo možné získať podobné kontakty.

V ďalšej časti zasadnutia sa členovia výboru zaoberali problémami so sprístupňovaním archívnych dokumentov, týkajúcich sa cirkvi po roku 1948. J. Dubovský navrhol v ďalšom roku /1996/ zorganizovať seminár o cirkvi po roku 1948. J. Hanus odporučil pripraviť bibliografický súpis k cirkevným dejinám a oficiálne požiadať Odbor archívnictva a spisovej

služby MV SR, aby začal rokovanie s MV SR o sprístupnení dokumentov, týkajúcich sa cirkevných rádov.

Ďalšou témou zasadnutia bola príprava a vydávanie časopisu Fórum archivárov. Nasledujúce číslo /8 - 9/ vydá ŠOKA Poprad, redakčná rada pripraví do ďalšieho zasadnutia koncepciu vydávania časopisu.

V záverečnej časti zasadnutia J. Roháč informoval o konferencii, týkajúcej sa výchovy archivárov, ktorej sa zúčastnil v októbri 1994 v Lubľane, V. Nováková o "65 dní nemeckých archivárov", ktorého sa zúčastnila tiež v októbri 1994 v Drážďanoch a J. Hanus o archivnej konferencii, ktorej sa zúčastnil v septembri 1994 v Londýne. (Príspevky V. Novakovej a J. Roháča uverejníme v nasledujúcich číslach Fóra - pozn. redakcie)

Po pestrej diskusii na už spomínané témy sa vo výbore dohodlo, že na rok 1995 budú pripravené predbežne tieto akcie samostatné, resp. v spolupráci so "sesterskými" spoločnosťami:

- Vedecká a výskumná činnosť archívov / marec - apríl/
- Sympóziu o územno-správnom členení /júl - september/ (s SHS)
- Sympóziu o archívnom fonde ako takom, jeho vymedzení a problematike, ktorá sa ho týka /október - december/

Prosíme, všetkých, ktorí majú o uvedené témy záujem, resp. majú iné návrhy, aby to napísali alebo oznámili výboru spoločnosti. Na základe vašich podnetov budú témy vyšpecifikované a upravený program prednášok.

A. Buzinkayova

KNÍŽNÉ NOVINKY

Zlé jazyky o nás hovoria, že málo píšeme....!!!???

a preto aspoň posledné novinky z usilovních písacích strojov a počítačov:

Beňko, J. a kol.: Stropkov.

Stropkov 1994, s. 312.

Kniha mimoriadne pútavo a na vysokej grafickej úrovni, približuje regionálnu históriu Stropkova, aj s mnohými poznatkami z okolitého regiónu. Na tvorbe tejto knihy sa podieľala aj ďalšia naša kolegyňa M. Ostrolúcka.

Dubovský, J.: Šenkvice.

Šenkvice 1994, s. 220, 15 s. farebých a 60 s. čiernobielych fotografií.

Známkou kvality ďalšej obsažnej a podrobnej regionálnej publikácie, je už meno autora a zároveň jeho bohaté znalosti regiónu spojené s výnimočným osobným vzťahom k tejto časti južného Slovenska.

Chalupecký, I.: Spišské Bystré /Kubachy/ 1294 - 1994.

Spišské Bystré 1994, s. 51.

Túžba obce spoznať svoje regionálne dejiny a zároveň sa s nimi reprezentovať, zvlášť pri tomto okrúhlym výročí, vyústila do drobnej publikácie. O jej význame nielen pre obyvateľov obce, svedčí aj spracovanie archívom - historikom, ktorý Spiš a jeho písomnosti pozná vari naj dôvernejšie.

Žižčák, F., Žižčáková, A.: Z dejín Domaňoviec.

Domaňovce 1993, s. 42.

Spracovaním histórie rodnej obce nás archívári zo ŠOBA v Levoči, oboznamujú s tým, čo sa udialo za viac ako 735 rokov. Brožúra obsahuje množstvo faktov, ktoré využijú bádatelia aj o niekoľko desiatok rokov.

Žižčák, F. a kol.: Smižany.

Smižany 1993, s. 144.

Zostavovateľ s autorským kolektívom (Fabianová, Hric, Chalupecký, Javorský, Keselica, Žižčák) načrel do dejín Smižian ako archeológ, historik, archívár, etnograf a geograf. Prvá

písomná zmienka pochádza z r. 1254, kde sa spomínajú Smižany pod názvom Sumug.

Z.K.

Kollárová, Z.: Bibliografia archivárov a Štátneho okresného archívu v Poprade.

Poprad 1994, s. 54.

Snahou PhDr. Kollárovej bolo priblížiť históriu nášho archívu. Myšlienka vytvoriť túto publikáciu vznikla pri spracovávaní vlastných písomností, čím sa je podarilo získať informácie o udalostiach a osobnostiach, ktoré formovali vývoj archívniectva v našom okrese. Ďalšie údaje získavala bádáním vo fondoch archívu, literatúre a korešpondenciou. Archivári boli a sú často považovaní iba za "správcov" registratúr. Málokto si uvedomuje, že sú prvotnými spracovateľmi informácií, ktoré slúžia ako podklady pre prácu historikov. Súčasne majú aj sami najlepšiu príležitosť preukázať výsledky svojej mravčej práce publikačnou činnosťou. Hlavne preto je aj táto práca zameraná na archivárov, ktorí boli na začiatku budovania archívniectva, ako kultúrno-spoločenskej disciplíny, a ich pokračovateľov. Zásluhou publikácie sa nezabudne na archivárov a na práce, ktoré napísali. Inakšie by možno upadli do zabudnutia. Brožúra bude expedovaná pri príležitosti otvorenia novej budovy archívu.

Božena Malovcová

Z dejín verejnej správy.

Prispevok je špeciálne určený pre frekventantov archívneho kurzu a k ich záverečným skúškam. Zároveň je darčekom redakčnej rady k ich úspešnému ukončeniu.

Milí mladí priatelia, dovoľte, aby sa vám prihovril JUDr. Eugen Bohuš s časťou svojej prednášky rovnakého názvu.

" Slovenská archívna správa poctila ma poverením, aby som v cykle prednášok počas školenia okresných archivárov prehovoril na tému - Vývoj verejnej správy u nás od roku 1918. Môžem to ďakovať asi tomu, že som vari jediný v našom archivárskom kolektíve, ktorý tento vývoj od začiatku až po dnes (50 - te roky, pozn. red.) aj osobne prekonával

v službách verejnej správy. A keďže práve následkom tejto okolnosti, zostavovanie tejto prednášky znamená akési reminiscencie na celú moju úradnícku dráhu, nezazlievajte mi, keď budem snád občas hovoriť aj trocha egocentricky."

O slúžnovských úradoch

"Kompetencia slúžnovských úradov bola podrobne vypočítaná v zák. čl. XXI/1886 a iných špeciálnych zákonoch. Do ich pôsobnosti prináležali menovite: obecné veci podľa zák. čl. XXII/1886, matričné podľa zák. čl. XXXII/1894, ďalej policajné súdnictvo, veci zdravotné, zverozdravotné, cestné, rybárske, poľovnícke, nemocenské a úrazové, veci čelade a robotníctva, veci živnostenské, vojenské atď. Pritom všetkom nebolo ale príliš veľa práce na týchto úradoch a mám ešte v živej pamäti svoje prvé pôsobisko, keď som účinkoval ako bezplatný voluntér s honosným titulom "tiszteletbeli szolgabíró" v Brezne, kde celý slúžnovský úrad pozostával z troch izieb a z malej komôrky "irattáru", čiže spisovne. V jednej izbe vysedával, podpisoval spisy a prijímal stránky hl. slúžny Bittera Géza, v druhej izbe sa občas objavil slúžny Lévy István a keďže väčšinou bol - či už úradne alebo privatne - zaneprázdnený mimo úradu, pracoval som pri jeho stole alebo pripravoval som sa tuná na svoje rigoróza. V tretej, veľkej izbe pracoval okresný náčelník, ďalej takzvaný "járasi írodatiszt" a "járasi írnok", ktorého zvučný titul božechráň preložiť do slovenčiny ako "pisár". Ďalej sem občas prichádzal okresný lekár a zverolekár a konečne sa tu zdržoval aj jeden uniformovaný hajdúch /čiže zriadenec/, kým druhý bol výlučne len k službám pána hl. slúžneho a panej veľkomožnej. Viacmenej takto vyzerali slúžnovské úrady aj po prevrate, až do konca roku 1922. Zmena nastala na niektorých úradoch len v osobe hl. slúžneho. Keď ale dotyčný ovládal jak-tak slovenčinu a vede sa prispôsobiť k niečo demokratickejšiemu spôsobu života a úradovania, nemuselo dôjsť ani k tomuto..."

Z. K.

OPÝTALI SME SA ZA VÁS

Prestali vám chodiť časopisy z Čiech?*Archivní časopis a Sborník archivních prací*

si môžete objednať na adrese: Vydavatelství a nakladatelství MV ČR

Hybanská 2

112 19 PRAHA 1

Český časopis historický

rozširuje PNS

Vážení kolegovia, nový výbor SSA vytvoril samostatnú redakčnú radu Fóra archivárov v zložení: PhDr. V. Nováková, PhDr. L. Vrteř, Ing. J. Hanus, PhDr. Z. Kollárová. Príspevky, názory, nápady, podnety a vaše problémy, nám môžete zasláť na adresu: Ing. Jozef Hanus Slovenský národný archív, Drotárska cesta 42, 817 01 Bratislava.. Budeme sa snažiť výjsť vám maximálne v ústrety a budeme radi, keď sa stanete spolutvorcami nielen pri tvorení časopisu, ale aj pri usmernení práce výboru.

Vzhľadom k tomu, že sú neustále problémy s evidenciou členov SSA, prosíme vás, aby ste za jednotlivé archívy písomne upresnili konkrétne mená členov a nezabudli ani na kolegov, ktorí odišli do dôchodku a Fórum im máme zasielať na domácu adresu.

Murphyho filozofia

Usmievaj sa ...zajtra bude ešte horšie.

Murphyho konštanta

Znehodnocovanie materiálu (aj archívneho) je priamo úmerné jeho hodnote.

Parkingsonov šiesty zákon

Napredovanie vedy je nepriamo úmerné počtu príslušných vydaných vedeckých časopisov.

Pravidlo presnosti

Keď sa pracuje na riešení nejakej vedeckej úlohy, vždy pomáha, keď poznáš odpoveď.

Oeserov zákon

Osoba na najplyvnejšom mieste organizácie skôr či neskôr všetok svoj čas spotrebuje na schôdzovanie a podpisovanie pošty.

Radšej strašný koniec, ako hrôza bez konca...

Toto číslo redakčne pripravili pracovníci ŠOKA Poprad: B. Malovcová, Z. Kollárová,
Marta Bednárová, M. Madáčová.

Vychádza 10- krát ročne. Nákladom 200 ks.